

กระดังงาไทย

1. ชื่อสมุนไพร กระดังงาไทย (KRADANG NGA THAI)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cananga odorata* (Lam.) Hook. f. & Thomson var. *odorata* ชื่อวงศ์ Annonaceae
3. ชื่ออื่น กระดังงาใบใหญ่ กระดังงาใหญ่ (ภาคกลาง), สะบันงา สะบันงาดัน กระดังงา (ตรัง, ยะลา), Cananga tree, Ylang-ylang tree

4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ต้น สูง 6-20 เมตร เปลือกต้นสีเทา มีรอยแผลใบขนาดใหญ่ตามลำต้น กิ่งมักตั้งฉากกับลำต้นปลายย่อยลู่ลง กิ่งอ่อนมีขน กิ่งแก่ค่อนข้างเกลี้ยง

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง 4-8 เซนติเมตร ยาว 9-20 เซนติเมตร ปลายแหลม โคนมนหรือเว้าและเบี้ยวเล็กน้อย ขอบเรียบหรือเป็นคลื่น เส้นแขนงใบข้างละ 5-9 เส้น ฐานเด่นชัดทางด้านล่างของใบ ปลายเส้นโค้งจรดกับเส้นถัดไป ก่อนถึงขอบใบ ใบอ่อนมีขนทั่วไป ใบแก่มีขนตามเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบ ก้านใบยาว 1-1.5 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกแบบช่อกระจุกกิ่งช่อซี่ร่ม ออกเหนือรอยแผลใบ ช่อสั้นและย่อยลู่ลง มี 3-6 ดอก ก้านช่อยาว 0.5-1 เซนติเมตร มีขน ใบประดับรูปไข่ปลายแหลม ร่วงง่าย ก้านดอกยาว 2-5 เซนติเมตร ดอกมีขนาดใหญ่ สีเขียวเมื่อเป็นดอกอ่อนแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองเมื่อบาน กลิ่นหอม กลีบเลี้ยง 3 กลีบ รูปสามเหลี่ยม มีขน ปลายกลีบมักกระดกขึ้น กลีบดอก 6 กลีบ เรียงสลับ 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ กลีบชั้นนอกใหญ่กว่ากลีบชั้นในเล็กน้อย รูปขอบขนาน กว้าง 0.5-1.6 เซนติเมตร ยาว 5-9 เซนติเมตร ปลายแหลม ขอบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย มีขน โคนกลีบด้านในมักมีสีม่วงอมน้ำตาล เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ก้านชูอับเรณูสั้น รังไข่เหนือวงกลีบ มีหลายคาร์เพล อยู่แยกกัน คาร์เพลรูปรี มี 1 ช่อง มีออวุลมาก ก้านเกสรเพศเมียเล็กมาก

ผล เป็นผลกลุ่ม มี 4-15 ผล อยู่บนแกนค่อนข้างกลม ก้านช่อผลยาว 2-2.5 เซนติเมตร แต่ละผลรูปไข่ถึงรูปรีหรือค่อนข้างกลม กว้าง 1-1.5 เซนติเมตร ยาว 1.5-2.5 เซนติเมตร ก้านผลยาว 1-2 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกสีเขียวคล้ำจนเกือบดำ มี 2-12 เมล็ด เมล็ด สีน้ำตาลอ่อน รูปไข่แบน กว้างประมาณ 6 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 9 มิลลิเมตร

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

กระดังงามีลักษณะเป็นดอกแห้งอาจพบทั้งดอกที่สมบูรณ์และชิ้นส่วนของดอก ดอกที่สมบูรณ์มี 6 กลีบ กลีบรูปขอบขนาน สีเขียวแกมสีน้ำตาลถึงสีดำ หักงอ กลิ่นหอมเฉพาะ

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ตำราสรรพคุณยาไทยว่า ดอกกระดังงา มีรสหอมเย็น สรรพคุณแก้ลมวิงเวียน ชูกำลัง บำรุงหัวใจ แก้อ่อนเพลีย กระจายน้ำ แก้ไข้จากโลหิตเป็นพิษ บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ เป็นต้น ตำราการแพทย์แผนไทยจัดเป็นตัวยาชนิดหนึ่งในเภสัชทั้ง 7 และเภสัชทั้ง 9

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยพรีคลินิกพบว่า น้ำมันดอกกระดังงามีฤทธิ์ต้านออกซิเดชัน (antioxidant) และต้านการอักเสบ (anti-inflammatory) ผ่านกลไกการยับยั้งเอนไซม์ไลพอกซิจีเนส (lipooxygenase inhibitory)

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยคลินิกพบว่า น้ำมันดอกกระดังงามีผลทำให้เกิดความสงบสบายความดันโลหิตและชีพจรลดลง นอกจากนี้ ยังทำให้การตื่นตัวในการรับรู้ (alertness) เพิ่มขึ้น

8. สารสำคัญ

กระดังงามีองค์ประกอบทางเคมีหลักเป็นน้ำมันระเหยง่าย (volatile oil) เรียกว่าน้ำมันดอกกระดังงา (ylangylang oil) ซึ่งมีองค์ประกอบหลักเป็นสารกลุ่มเอสเตอร์ (esters) ที่สำคัญได้แก่ เมทิลเบนโซเอต (methyl benzoate) เบนซิลเบนโซเอต (benzyl benzoate) และเมทิลซาลิไซเลต (methyl salicylate) ในปริมาณเล็กน้อย นอกจากนี้ ยังมีสารกลุ่มเทอร์พีนแอลกอฮอล์ (terpenealcohols) ที่สำคัญ ได้แก่ ลินาโลอล (linalool) เป็นต้น รวมทั้งสารกลุ่มอีเทอร์ (ethers) ฟีนอล (phenols) และแอลดีไฮด์ (aldehydes)

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พืชชนิดนี้มีเขตการกระจายพันธุ์ในเขตร้อน ในประเทศไทยปลูกได้ทั่วประเทศ ในต่างประเทศพบที่อินเดีย ศรีลังกา ภูมิภาคอินโดจีน และมาเลเซีย

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ พื้นที่สวนผลไม้ สวนป่า ป่าละเมาะ สวนกล้วย ป่าดิบแล้ง
- ภาค ทุกภาคของประเทศไทย
- จังหวัด ทุกจังหวัดของประเทศไทย

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์กระดังงาไทย
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร ไม่ใช่ทำเป็นอาหาร

12. การขยายพันธุ์

กระดังงาไทยนิยมขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด เมล็ดกระดังงามีสีดำ นำเมล็ดไปแช่น้ำ แล้วล้างเมล็ดให้สะอาด ตากแดดให้แห้ง และนำไปเพาะในถุงเพาะชำ โดยการผสมดินกับปุ๋ยคอกและมะพร้าวสับ จึงนำเมล็ดหยอดถุงละ 1 – 2 เมล็ด ประมาณ 30 – 45 วัน กระดังงาไทยจะงอกขึ้นเป็นต้นกล้าเพื่อรอการปลูกต่อไป

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก ปลูกได้ทุกฤดูกาล แต่ต้องมีน้ำรด นิยมปลูกประมาณเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม

- การเตรียมดิน โดยการขุดหลุมกว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ยาว 50 เซนติเมตร ลึก 50 เซนติเมตร รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก กระจังงาไทยควรปลูกห่าง 4 – 5 เมตร

- วิธีการปลูก เมื่อต้นกล้าอายุ 6 – 10 เดือน เอาลงปลูกในหลุมที่เตรียมไว้กลับ

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การให้ปุ๋ย กระจังงาไทยได้ใส่ปุ๋ยไว้เมื่อตอนเตรียมดินแล้ว จะใส่อีกครั้งเมื่อปลูกกระจังงาไปแล้ว 6 เดือน หรือใส่ปีละ 2 ครั้ง

- การให้น้ำ กระจังงาไทยเป็นพืชชอบน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ แต่ไม่ชอบน้ำท่วมขัง ถ้าปลูกฤดูฝนควรงดรดน้ำได้ หรือปล่อยตามธรรมชาติ

- การกำจัดวัชพืช การกำจัดวัชพืชพร้อมกับการใส่ปุ๋ยและพรวนดิน ควรทำปีละ 2 ครั้ง

- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู เมื่อระยะแรกอาจฉีดยาฆ่าแมลงบ้าง จำพวกเซฟวิน S85 แต่เมื่อกระจังงาโตแล้วสามารถปล่อยตามธรรมชาติ (ไม่ควรใช้สารเคมีเมื่อกระจังงาออกดอกแล้ว)

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยวตลอดปี แต่จะมีมากในฤดูฝนช่วงเดือนเมษายน – กรกฎาคม

- วิธีการเก็บเกี่ยว เก็บดอกที่ต้นโดยการทำนั้งร้าน หรือบันไดป็นไปเก็บบนต้น จะใส่ถุง หรือปูผ้าไว้ด้านล่างก็ได้แล้วโยนลงมา แต่ถ้าเป็นกระจังงาสงขลาลำต้นจะเตี้ยเก็บง่ายกว่า เพราะจะสูงไม่เกิน 3 เมตร

- การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว เมื่อได้ดอกกระจังงาไทยมาแล้ว นำมาล้างน้ำให้สะอาดและนำไปใส่ตะแกรง หรือภาชนะโปร่ง ๆ ตากแดดประมาณ 4 – 5 วัน จนแห้ง แล้วนำไปอบอีกครั้งจนแห้งสนิท

- การบรรจุและการเก็บรักษา เมื่อได้ดอกกระจังงาไทยแห้งมาแล้ว นำมาใส่ถุงมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องที่มีอุณหภูมิปกติแล้วส่งจำหน่ายต่อไป

16. การจำหน่าย

ดอกกระจังงาไทยแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 120-200 บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข